

Koncsol László

Családunk négy lábú tagjával folytatott mindennapos Duna-parti és városligeti sétáim során kezdtem rendezgetni gondolatföredékeimet. A köszöntő ürügyén, amellyel most önökhöz szólok, magától értetődően lepergett szemem előtt Koncsol Lászlóhoz fűződő személyes és irodalmi – pontosabban előbb irodalmi, csak azután személyes – kapcsolatam nem mindennapi hosszúságú filmje. A kezdetekre már nem, de Koncsol László ösztönzésére - Babits Mihály vagy Csáth Géza prózáinak szlovákra fordítását kezdeményezte - jól emlékszem. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az első esetben – reméljük, csak átmenetileg – visszaléptünk a tervtől, a második eredményeként azonban a szlovák fordítói irodalmat jócskán gazdagító fordítás született.)

Emlékeim két domináns részlet köré csoportosultak, amelyekkel legalább részben viszonyozhattam Koncsol Lászlónak egykori irodalmi inspirációit.

Mindkét eset Koncsol László életének ötödik évtizedéhez és a nyolcvanas évek sötét politikai machinációihoz kötődik, amelyek sokkal inkább megterhelték Koncsol lelkét, mint a második világháborút követő, az iskolapadban töltött mozgalmas évek. Az első eset Koncsol László Madách Imre-díjra való felterjesztésével és a javaslat megvédésével kapcsolatos. Végül sikerrel jártunk: Koncsol László megkapta a díjat, és a neve, más kivételek mellett, a háttérbe szorította a szlovákiai magyar irodalom egész sor regionális – ha már nem akarjuk kimondani: dilettáns - jelenségét. A másik eset komolyabb volt, ugyanis ez már nem egy díjról, hanem többről, egy könyvről, egy tanúságtévő könyvről szólt. És sikertelenül ért véget: még az elfogulatlan, objektív szlovák hang, nem csupán az enyém, hanem Rudolf Chmelé sem védhette meg Koncsol László írói koncepcióját, így a Nemzedékem útjai című önéletrajzi esszéje lényeges fejezetei nélkül jelenhetett csak meg. Megjelent egy torzó, amelyből hiányzik Koncsol László nemzedékének életútjából az elemitől az érettségiig tartó időszak visszaidézése.

Az említett fejezeteknek az 1989-as társadalmi változások után három évvel a Törmelékek című kötetben való publikálása sem hagyott kétséget senkiben afelől, hogy éppen az iskolapadban és a gúzsba kötött rövidnadrágban eltöltött évek, a közismert jogfosztottság, az embertelen, megalázó megpróbáltatások formálták Koncsol László és generációja személyiségét. Hiszen Koncsol László életében – lehet, hogy paradox, de nem valótlan állítás ez – főképp a rendkívüli a mindennapos. A háború, az antipedagógus tanító, a háborút követő iskoláztatás a számára idegen szlovák nyelven, amelyhez azonban soha nem vált hűtlenné, édesanyja tragikus halála a budai utcaköveken, a deportálás előli menekülés Csehországba, majd 1947 után az illegális határátkelések. Ki hinné ma el, hogy Koncsol László 28 esetben lépte át illegálisan a határt szülőfalujából, Deregyőről Sárospatakra, a műveltség felé tartva?

Az átmenetiség azonban, legalábbis az élmények szintjén, tovább folytatódik, akár Dunaszerdahelyen vagy Komáromban. De ugyanúgy, ahogyan Sárospatakon voltak állócsillagok professzorai között, akik máig tartó fénnel világítják be Koncsol életét, Komáromban is rálelt egy ilyenre, a később Bethlen Gábor-díjjal kitüntetett Turczel Lajos személyében. A formálható személyes vonásokat azonban maga Koncsol László egészítette ki

sajátos személyiséggé példaértékű, aszketikus önműveléssel. Enélkül Koncsol László nem lehetne az, akivé mára lett az egyetemes magyar kultúrában.

Most, hogy a sors mindenhatósága harmadszorra is lehetővé tette, hogy hozzászólásomat Koncsol Lászlónak szenteljem, felteszem a kérdést, egyben szívesen visszaidéz- nem, kicsoda és micsoda is Koncsol László? Úgy gondolom, hogy mindenekelőtt egy tiszta stílusú ember. Az életében és az irodalomban is. Vagy másként: az etikában és az esztétikában, vagyis polgári meggyőződésében és irodalmi megnyilvánulásaiban. Megint csak más szavakkal: Koncsol László csak a nonkonform, áttekinthető erkölcsiséget, az irodalomban pedig a kiforrott, letisztult, tiszta műfajokat fogadja el.

A változó élet- és társadalmi körülmények között eleget tett és eleget tesz a tehetséges és műveit halandó küldetésének: állandó értékeket teremtett, amelyekből egy-egy példánnyal a magyarság, rajta keresztül az emberiség rendelkezik mindaddig, amíg állni fog az a történelmi objektum, amelyben most vagyunk. Etikai és esztétikai értékorientációja, az antiktól a kortárs műveltségig, az irodalomtól a zenén át a képzőművészetig terjedő széles körű háttere segítette Koncsol Lászlónak megkülönböztetni a regionalizmust a dilettantizmustól, illetve a provincializmustól, a művészetet annak utáztatától, a szellemi rokonszenvvel figyelőt és az ellenszenvvel viseltetőt, mégpedig tekintet nélkül vallásra és nemzetiségre. Ebben Koncsol László csodálatra méltóan következetes volt és maradt minden körülmények között, és ahogyan életkörülményei is következetesek voltak vele szemben, megtanult ő is következetes lenni mindenekelőtt önmagával szemben.

Felemelő érzés számomra, hogy egy tiszta stílusú embert mutathatok be itt, ráadásul szlovák létemre és Szlovákia kulturális diplomatájának időszakos küldetésével, aki külföldön képviseli mindazokat az univerzális értékeket is, amelyeket Koncsol László generációja, az őket megelőzők és az őket követők hoztak létre.

Karol Wlachovsky

(HITEL 1995. január)